

Seksuaalioikeudet ja kestävä kehitys

2023

Teksti Väestöliitto, Sanna Kotiranta
Kuvat Marttaliitto ja Väestöliitto

Sisällys

Osa 1

- Seksuaalioikeudet

Osa 2

- Seksuaalioikeudet ja kehittyvät maat -
esimerkkinä Malawi

Seksuaalisuus

- keskeinen osa ihmisyyttä, joka kulkee läpi ihmisen elämänsäkaaren ja muuttuu ja muokkautuu ihmisen elämän myötä.
- kattaa sukupuolen, sukupuoli-identiteetit ja -roolit, seksuaalisen suuntautumisen, eroottisuuden, nautinnon, läheisyyden ja lisääntymisen.
- koetaan ja ilmaistaan ajatuksissa, fantasioissa, haluissa, uskomuksissa, asenteissa, arvoissa, käyttäytymisessä, rooleissa ja ihmissuhteissa.
- Seksuaalisuuteen vaikuttavat biologisten, psykologisten, sosiaalisten, taloudellisten, poliittisten, kulttuuristen, oikeudellisten, historiallisten, uskonnollisten ja henkisten tekijöiden vuorovaikutus.
- Seksuaalisuus on keskeinen osa ihmisyyttä ja koetaan usein hyvin yksityisenä. Se vaikuttaa myös jatkuvasti ympäröivässä yhteiskunnassa. Se, miten seksuaalisuudesta puhutaan ja puhutaanko siitä, vaikuttaa jokaisen ihmisen seksuaalisuuden toteuttamiseen.

Seksuaalioikeudet ovat osa ihmisoikeuksia.

- Seksuaalioikeuksilla tarkoitetaan yksilön oikeutta päättää tietoisesti ja vastuullisesti omaan seksuaalisuuteensa liittyvistä asioista, ilman painostusta tai väkivallan uhkaa.
- Määriteltiin ihmisoikeudellisesta näkökulmasta Kairon väestö- ja kehityskonferenssissa vuonna 1994.
- 179 valtiota päätti yhdessä toimintaohjelmasta, joka linkittää naisten oikeudet, naisten voimaannuttamisen ja seksuaaliterveyden kestäväan kehitykseen.
- Seksuaalioikeudet käsittelevät laajasti seksuaalisuuteen liittyviä elämän osa-alueita, eikä niillä ole yhtä ainoaa määritelmää.
- Seksuaaliterveys sekä lisääntymisterveys ja -oikeudet sisältyvät seksuaalioikeudet-käsitteeseen.
- Väestöliitto jakaa seksuaalioikeudet seitsemään eri oikeuteen, jotka linkittyvät toisiinsa. Ilman seksuaalioikeuksien toteutumista muutkaan ihmisoikeudet eivät voi toteutua.

7 seksuaalioikeutta

1. Oikeus omaan seksuaalisuuteen ja sukupuoliin
2. Oikeus tietoon seksuaalisuudesta
3. Oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi
4. Oikeus seksuaaliterveyspalveluihin
5. Oikeus näkyä
6. Oikeus yksityisyyteen
7. Oikeus vaikuttaa

Oikeus omaan seksuaalisuuteen ja sukupuoliin

Kun saamme olla sitä mitä olemme...

voimavara oikeanlaisuus

nautinto identiteetti **rauha**

vapaus **omainsensä** hyväksyntä

kehotunnettyväisyys kehorauha

Oikeus omaan seksuaalisuuteen ja sukupuoleen

- Kaikilla ihmisillä on oikeus hallita omaa seksuaalielämäänsä sekä oikeus seksuaaliseen nautintoon.
 - Kuka saa olla seksuaalisesti aktiivinen?
 - Kuka saa tietoa ja palveluja seksuaalisuuteen liittyen?
-
- Joka vuosi noin 12 miljoonaa tyttöä naitetaan alaikäisenä.
 - Homoseksuaalisuus on kriminalisoitu noin 70 maassa, 12 maassa siitä voi saada kuolemantuomion.

Oikeus tietoon seksuaalisuudesta

Kun saamme oikeaa tietoa seksuaalisuudesta...

valinnat **vastuu** ikätasoinen

tulevaisuus tiedon voima elämäнкаari

vapaus tieto **valta**

jatkuva **langat omissa käsissä** voimavara

kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus

Oikeus tietoon seksuaalisuudesta

- Vapaus tehdä itsenäisiä ja vastuullisia päätöksiä ei voi toteutua ilman tietoa seksuaalisuudesta.
- Monissa maissa nuorten seksuaalikasvatus on käytännössä kielletty.
- Maissa, joissa seksuaalikasvatusta on tarjolla, se on usein normittavaa ja suunnattu vain jollekin ihmisryhmälle.

Oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi

Kun osaamme suojella itseämme ja toisiamme...

suostumus suojelu seksuaaliväkivallalta

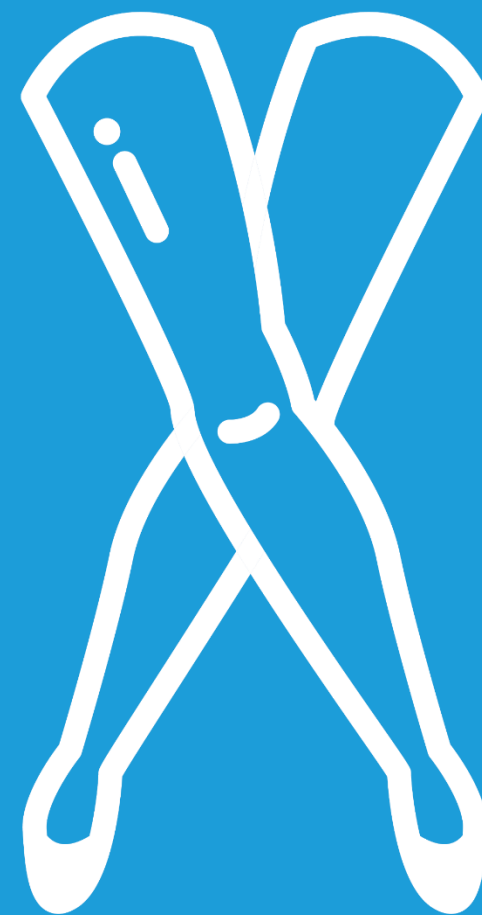
gender kehollinen itsemääräämisoikeus

itsemääräämisoikeus ehkäisy

digitaalinen turvallisuus **päätösvalta**

vastuu **turvallisuus** vapaus turva

kehorauha kehollinen koskemattomuus

Oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi

- Ihmisiä tulee suojella sukupuolistuneelta ja seksuaaliväkivallalta. Yhteiskunnilla ja niiden lainsäädännöllä on olennainen rooli suojelun takaajana.
- **Yksi kolmesta naisesta on kokenut väkivaltaa elämänsä aikana.**
- **Joka kymmenes tyttö kuolee kokemaansa väkivaltaan.**
- **Maailmassa elää yli 200 miljoonaa silvottua tyttöä ja naista.**

Oikeus seksuaaliterveyspalveluihin

*Kun saamme seksuaaliterveyspalveluita
aina kun tarvitsemme...*

seksuaalinen hyvinvointi ehkäisy

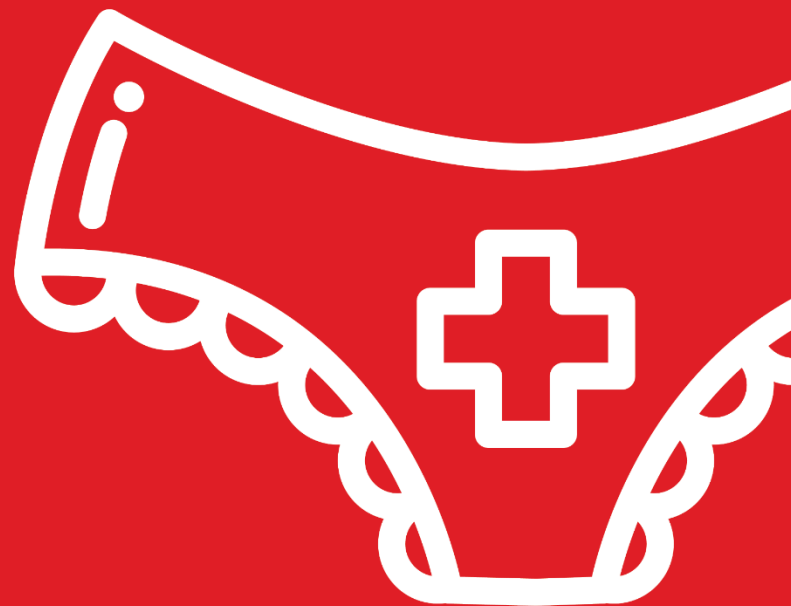
maksuttomuus hoito elämä

ennaltaehkäisy nautinto **turvallisuus**

yhdenvertaisuus valtion vastuu

nuorten huomiointi **apu** seksuaaliterveys

yhteiskunnan tuki palvelut hyvinvointi

Oikeus seksuaaliterveyspalveluihin

- Seksuaaliterveyspalveluita ovat mm. raskauden ehkäisy sekä seksitautien ehkäisy ja hoito.
- Seksuaaliterveyspalveluiden tulee olla turvallisia, korkeatasoisia ja helposti saatavilla.
- Myös turvallisten ja laillisten aborttien tulee olla kaikkien saatavissa.
- **257 miljoonaa naimisissa olevaa naista haluaisi käyttää ehkäisyä, mutta heillä ei ole siihen mahdollisuutta.**
- **5% naisista elää maissa, joissa abortti on kokonaan kielletty ja vain 36% naisista elää maissa, jossa sen saa pyynnöstä.**

Oikeus näkyä

Kun olemme oikeasti tasa-arvoisia...

rakenteet **muutos** normit

vapaus erilaisuus

turvallisuus **monimuotoisuus**

kunnioitus representaatio

yhdenvertaisuus tietoisuus

tasa-arvo **kuuluvuuden tunne**

Oikeus näkyä

- Ihmisillä on oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi sekä oikeus ilmaista omia mielipiteitään.
- Mm. nuoret ja erilaiset vähemmistöt jäävät usein ilman huomiota.
- **Esimerkiksi vammaisia ihmisiä ei usein nähdä seksuaalisina olentoina, joilla on yhdenvertaiset oikeudet nauttia omannäköisestä seksuaalisuudestaan.**

Oikeus yksityisyyteen

Kun voimme itse vetää rajamme...

nautinto **luottamus**

erityisryhmät huomioidaan

rajat itsenäisyys **tieto**

yksityisyys **kunnioitus** vapaus

henkilökohtainen

Oikeus yksityisyyteen

- Kaikilla on oikeus tehdä itse päätöksiä omaan seksuaalisuuteen liittyen. Kaikki saavat itse päättää mitä kertoo ja kenelle.
- Muut eivät saa puuttua toisen elämään ja asioihin. Itseä on oikeus suojata ulkopuolisten puuttumiselta.
- **Terveyspalveluissa tilat voivat rikkoa yksityisyyttä. Jos esimerkiksi seksitaudit hoidetaan paikassa, jossa potilas joutuu odottamaan muiden kanssa, kaikki saavat tietää taudista.**
- **Nepalissa on aiemmin ollut käytössä perinne, jossa tytöt ja naiset eristetään kuukautisten ajaksi. Yksityinen asia tehdään julkiseksi, koko yhteisöä koskevaksi asiaksi.**

Oikeus vaikuttaa

Kun me päätämme ja vaikutamme...

muutos nuoret mukana
tilanteen päällä oleminen

osallisuus rakenteet

vapaus **ääni** politiikka

päätösvalta

tasa-arvo **mahdollisuus**

Oikeus vaikuttaa

- Jokaisella on oikeus osallistua ja vaikuttaa seksuaalisuuteen liittyvään päätöksentekoon eri päätöksenteon tasoilla.
- Tällä hetkellä konservatiiviset liikkeet dominoivat globaalisti julkista keskustelua.
- Puhumalla seksuaalioikeuksista ääneen luodaan yhteiskuntia, joissa moninaisuus on hyväksyttyä.

Seksuaalioikeudet ja kehittyvät maat

Esimerkkinä Malawi

Miten kestävän kehityksen tavoitteet ja seksuaalioikeudet liittyvät toisiinsa.

- Agenda2030 eli YK:n kestävän kehityksen tavoitteet huomioi seksuaaliterveyden sekä lisääntymisterveyden ja –oikeudet.
- Seksuaalioikeuksia agendassa ei mainita, koska maailman maat eivät päässeet yksimielisyyteen esimerkiksi naisten ja nuorten oikeudesta päättää ehkäisystä ja raskaudenkeskeytyksestä tai sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksista.
- Seksuaaliterveys ja lisääntymisterveys ja –oikeudet mainitaan kahdessa YK:n kestävän kehityksen tavoitteessa ja niiden alatavoitteissa 3. terveys ja 5. sukupuolten tasa-arvo.

Seksuaalioikeuksien tilanne Malawissa

- Sukupuolistunut ja seksuaaliväkivalta ovat vakava ihmisoikeusrikkomus sekä merkittävä este yhteiskuntien kestäväälle taloudelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle.
- 66% Malawin väestöstä on alle 24-vuotiaita
- Suurimpia haasteita ovat teiniraskaudet, suuri äitiyskuolleisuus, lapsiavioliitot, HIV-positiivisten suuri määrä sekä sukupuolistunut väkivalta.
- Jopa 41 % naisista on kokenut elämänsä aikana sukupuolistunutta tai seksuaaliväkivaltaa.
- Lailliset raskaudenkeskeytykset on käytännössä kielletty, mikä lisää vaarallisten raskaudenkeskeytysten määrää.
- Samaa sukupuolta olevien suhteet on laissa kriminalisoitu, ja sateenkaari-ihmiset kokevat väkivaltaa ja sen uhkaa päivittäin.

Sukupuolistuneen ja seksuaaliväkivallan ehkäisy Malawissa

- Työn keskiössä ovat naisten ja tyttöjen oikeudet, yleinen asennemuutos, vaikuttamistyö sekä paikallisten järjestöjen ja päättäjien osaamisen vahvistaminen.
- Työn tavoitteena on,
 - että tyttöjen ja naisten tietoisuus sukupuolistuneesta ja seksuaaliväkivallasta kasvaa.
 - että tytöt ovat taloudellisesti voimaantuneita.
 - että tytöillä on kykyjä haastaa sukupuolinormeja.
 - että poikien ja miesten asenteet ja näkemykset sukupuolinormeja ja sukupuolistunutta ja seksuaaliväkivaltaa kohtaan ovat muuttuneet, ja he toimivat aktiivisesti yhteiskunnan muuttajina.
 - että sukupuolistuneen ja seksuaaliväkivallan vastainen työ on tullut keskeiseksi osaksi yhteisön toimintaa, ja päättäjät toteuttavat väkivallan vastaisia ohjelmia entistä paremmin.

Miten vaikutamme

- Jotta jokainen malawilainen nuori voisi elää ilman pelkoa väkivallasta, saisi tietoa seksuaalisuudesta ja nauttisi seksuaalioikeuksistaan.
 - **Väestöliiton** asiantuntijuutta on seksuaalioikeuksien vahvistaminen.
 - **Mannerheimin Lastensuojeluliitto** on lasten oikeuksien asiantuntija.
 - **Marttaliiton** asiantuntijuus on erityisesti naistentulohankinnassa ja taloudellisessa voimaannuttamisessa.
 - **CYECE:n** (Centre for Youth Empowerment and Civic Education) asiantuntijuus keskittyy seksuaalioikeuksiin ja paikallisen kulttuurin, normien ja yhteisön tuntemiseen.
- Hankkeen hyödynsaajia ovat hankealueen naiset ja tytöt, miehet ja pojat, heidän perheensä, yhteisöjen johtajat, CYECE:n henkilökunta ja vapaaehtoiset, opettajat sekä päätöksentekijät paikallisella, alueellisella ja kansallisella tasolla.

**Jokaisella on oikeus
saada tietoa
seksuaalisuudesta
ja elää ilman väkivaltaa!**

Jos seksuaalioikeudet eivät toteudu, ei kestävä kehitys tavoitteita voida saavuttaa .

Ihmiskunnan tulevaisuus riippuu siitä, minkälaisia valintoja tämän päivän ihmiset tekevät.

Kiitos!

Tuettu Suomen
kehitysyhteistyövaroin

Tämä aineisto on tuotettu Seksuaalikasvatus kestävän kehityksen näkökulmasta -hankkeessa, jossa Martat oli Väestöliiton hankekumppanina. Aineiston tuottamiseen on saatu ulkoministeriön viestintä- ja globaalikasvatustukea.